

بررسی وضعیت نشاط اجتماعی در بین شهروندان و رابطه آن با احساس امنیت اجتماعی (نمونه موردی: جوانان ۲۹-۱۸ شهر تهران)

غلامرضا غفاری^۱، ابراهیم شیرعلی^۲

تاریخ دریافت: ۹۴/۹/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۲/۸

از صفحه ۳۳ تا ۵۷

چکیده

مقاله حاضر با رویکرد اجتماعی-روانشناختی به بررسی احساس امنیت اجتماعی می‌پردازد و رابطه آن را با نشاط اجتماعی در شهر تهران مورد بررسی قرار می‌دهد. تحقیق از نوع پژوهش‌های همبستگی است که برای رسیدن به هدف از روش تحقیق کمی، تکنیک پیمایش و ابزار پرسشنامه استفاده کرده است. جامعه آماری شامل افراد ۱۸ تا ۲۹ سال ساکن در شهر تهران هستند و حجم نمونه برابر با ۳۷۰ نفر است. نتایج حاصل از توزیع پاسخ‌ها در سنجش شاخص «میزان نشاط اجتماعی» در بین افراد نمونه نشان می‌دهد که ۲،۲ درصد از افراد پاسخگو در حد بسیار کم، ۶،۸ درصد در حد کم، ۳۸ درصد در حد متوسط، ۴۲ درصد در حد زیاد و ۱۱ درصد در حد بسیار زیاد احساس نشاط و شادمانی دارند. عوامل تبیین‌کننده احساس امنیت اجتماعی در مدل رگرسیونی و تحلیل مسیر نشان می‌دهد متغیر «انزوای اجتماعی» با ضریب بتا (۰/۲۵-) بالاترین همبستگی را با متغیر احساس امنیت اجتماعی دارد. دومین متغیری که به لحاظ وزن بتا وارد معادله شده است، «امید به آینده» است. ضریب تأثیر رگرسیونی این متغیر برابر با (۰/۲۲) است. سومین متغیر با توجه به نتایج، «نشاط اجتماعی» با ضریب بتا (۰/۱۸) است. بنابراین میزان احساس امنیت اجتماعی در مرحله سوم، وابسته به میزان نشاط اجتماعی است. چهارمین متغیری که به لحاظ وزن بتا وارد مدل شده است، متغیر «پایگاه اقتصادی-اجتماعی» با ضریب (۰/۱۷-) می‌باشد و پنجمین و آخرین متغیری که وارد معادله شده است، متغیر «رضایت از زندگی» با ضریب بتا (۰/۱۶) است. در مجموع، متغیرهای پنجگانه مذکور توانسته‌اند ۲۶ درصد از تغییرات یا واریانس متغیر احساس امنیت اجتماعی را تبیین کنند.

واژگان کلیدی: احساس امنیت اجتماعی، نشاط اجتماعی، بهزیستی ذهنی، جوانان.

۱. دکترای جامعه‌شناسی، دانشیار گروه برنامه‌ریزی اجتماعی، دانشگاه تهران ghaffary@ut.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی اجتماعی، پژوهشگر پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی، ebrahim.shirali@ut.ac.ir

مقدمه و طرح مسأله

مسأله امنیت همواره از دغدغه‌ها و چالش‌هایی است که همه جوامع کم و بیش در گیر آن هستند. امنیت اجتماعی به عنوان یکی از شاخص‌های عمده پدیده امنیت، جزء نیازهای اساسی انسان و فصل مشترک همه مشکلات انسان از بیماری روانی گرفته تا خودکشی، اعتیاد و بزهکاری است. بحث امنیت اجتماعی به خصوص در تأمین بهداشت اجتماعی و روانی و در کاهش آسیب‌های اجتماعی و روانی، همچنین در گسترش سلامت اجتماعی و روانی اهمیت بسیاری دارد. بنابراین آرامش، رفاه، رشد، شکوفایی انسان، بروز استعدادها و خلاقیت‌ها و نیل به تمام کمالات انسان در سایه امنیت از جمله امنیت اجتماعی حاصل خواهد شد. ذیل مفهوم امنیت اجتماعی و واکاوی ابعاد مختلف آن، از «احساس امنیت اجتماعی» برای فهم و تبیین بعد ذهنی و درونی امنیت اجتماعی مطرح است. این مفهوم در سطح فردی و در حوزه روانشناسی و نیز در سطح جمعی و در حوزه جامعه‌شناسی قرار داد. این احساس ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم، عینی و اکتسابی افراد از شرایط و اوضاع محیط پیرامونی است. از یک سو، احساس امنیت اجتماعی حالتی روانی است و جنبه ذهنی دارد و از سوی دیگر یک برآیند و تولید اجتماعی است (یعنی نهادهای اجتماعی در شکل‌گیری آن نقش دارند). از این رو، نظریه‌های «روان‌شناسی اجتماعی» در تبیین امنیت و به ویژه احساس امنیت به جایگاه فرد و ادراک، تعبیر و تفسیر او از وضعیت اجتماعی در تبیین امنیت و احساس امنیت توجه خاصی نشان داده و زمینه و بستر امنیت را در قضاوت‌های افراد جستجو می‌نمایند (بیات، ۱۳۸۸).

اما شناخت و تبیین «احساس امنیت اجتماعی» بین افراد و جامعه، به تلقی و فهم از ماهیت توسعه وابسته است. دیدگاه‌های کلاسیک به توسعه و نشأت گرفته از انگاره مطلوبیت‌گرایی^۱، توسعه را برابر با رشد اقتصادی و افزایش درآمد می‌دانند. در مقابل این دیدگاه، رویکردهای جدید، فرایند توسعه را فراتر از مطلوبیت‌های اقتصادی نگاه می‌کنند و از مفهومی به نام «بهزیستی»^۲ سخن می‌گویند. تحت تأثیر این نگاه جدید به توسعه، رشد اقتصادی به عنوان جنبه‌ای از توسعه و زندگی انسانی نگریسته می‌شود، اما تمام توسعه به مطلوبیت‌های اقتصادی تقلیل داده نمی‌شود و در کنار آن سایر جنبه‌های انسانی نیز مورد توجه و تمرکز نیز هست. امنیت از جمله مفاهیمی است که با توجه به دیدگاه جدید، فهم و تبیین می‌گردد. اگر نگاه سنتی به توسعه و امنیت، آن را با رشد اقتصادی و اقدامات انتظامی دولت در نظر می‌گیرد، امروزه نگاه ترکیبی و چندوجهی در فهم توسعه غلبه دارد، که سهم

۱. Utilitarianism

۲. Well-Being

عوامل و ارزش‌های غیرمادی را در بهزیستی افراد و جامعه برجسته می‌سازد. از جمله این عوامل فرامادی و فراقضادی می‌توان به روابط خانواده، تعاملات و سرمایه اجتماعی، خدمات اجتماعی و رفاهی، رضایت از زندگی، نشاط اجتماعی، اشتغال و... اشاره کرد که همگی زیر چتر توسعه اجتماعی و بهزیستی فردی و اجتماعی جای می‌گیرند (وب و ویلز، ۲۰۱۲). بهزیستی از جمله مفاهیمی است که دریچه‌های جدیدی را در مباحث توسعه گشوده است و به جنبه‌های فردی و اجتماعی و نیز عینی و ذهنی افراد و اجتماعات توجه می‌کند. سابقه توجه به جنبه‌های عینی بهزیستی، به چندین دهه برمی‌گردد، اما توجه به جنبه ذهنی بهزیستی، محصول چند دهه اخیر در ادبیات توسعه است و بیشتر توسط روانشناسان اجتماعی نظیر داینر^۱ (۲۰۰۵) و ماندرسون^۲ (۲۰۰۵) مطرح شده‌اند (به نقل از شریفیان ثانی و زنجری، ۱۳۹۲). از این رو در پژوهش حاضر سعی داریم امنیت اجتماعی را از دیدگاه «بهزیستی ذهنی»^۳ با تأکید بر «نشاط اجتماعی»^۴ مورد تبیین و تحلیل قرار دهیم. ذیل مقوله بهزیستی ذهنی، مفهوم شادکامی یا نشاط اجتماعی در سال‌های اخیر مورد توجه جامعه‌شناسان و روانشناسان قرار گرفته است. روانشناسی و جامعه‌شناسی قرن بیستم بر فقدان مشکلات در جامعه و بیماری‌های روانی و اجتماعی متمرکز بوده است؛ در حالیکه از دهه ۱۹۸۰ به بعد در تعریف سلامت و بهزیستی تغییر و تحول به وجود آمده است و متون مرتبط با جامعه‌شناسی و روانشناسی تحت عنوان «روانشناسی مثبت‌گرا»^۵ بر احساس رضایتمندی از زندگی و نشاط اجتماعی تأکید دارند (مایرز و داینر، ۱۹۹۵ به نقل از صفری شالی، ۱۳۸۷).

مؤلفه‌ها و پدیده‌های اجتماعی به علت ویژگی پویای خود، همواره در معرض تأثیر و تأثر متغیرهای گوناگون در بستر جامعه هستند. یعنی ساختارها و عناصر اجتماعی بدون شک در ادراک و رفتار افراد و گروه‌ها و در جهت‌دهی به یکدیگر نقش دارند. «احساس امنیت اجتماعی» به عنوان یک مفهوم و یک متغیر اجتماعی در همین راستا قرار می‌گیرد. از عوامل روانشناختی- اجتماعی که بر درک و احساس افراد از امنیت اجتماعی می‌تواند تأثیرگذار باشد، مفهوم «نشاط اجتماعی» است. نشاط اجتماعی را می‌توان احساسی خاص در نظر گرفت که فرد هنگام رسیدن به خواسته‌ها و اهداف خود بدان دست پیدا می‌کند. در واقع نشاط اجتماعی ناشی از

۱. Diener

۲. Manderson

۳. Subjective Well-Being

۴. Happiness

۵. Positive Psychology

رضایت از زندگی و موفقیت فردی و گروهی و رسیدن به آرزوها، و نیز به عنوان یکی از مؤلفه بهزیستی ذهنی می‌تواند احساس امنیت در جامعه را افزایش دهد. از این رو مقاله حاضر به این پرسش پاسخ خواهد داد که «وضعیت نشاط اجتماعی در بین شهروندان جوان تهرانی به چه صورت است و چه رابطه‌ای با احساس امنیت اجتماعی دارد؟»

پیشینه تحقیق

پیشینه و سابقه مطالعات مربوط به رابطه بین «احساس امنیت اجتماعی» و «نشاط اجتماعی» به چند دهه گذشته بر می‌گردد. گاندلاچ و کرینر (۲۰۰۴) به مقایسه نشاط اجتماعی در ۹ کشور اروپایی می‌پردازند. پرسش اصلی آن‌ها این است که چرا کشورهای دارای سطح اقتصادی مشابه، سطح نشاط اجتماعی و رضایت از زندگی متفاوتی دارند. به منظور پاسخ به پرسش، آن‌ها ۹ کشور اروپایی با سطح توسعه اقتصادی نزدیک و سطح امنیت اجتماعی مشابه را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که نشاط اجتماعی در سطح فردی و خرد تحت تأثیر حوزه‌های ارتباطی و روابط پایدار و محکم قرار دارد. در سطح کلان نشان می‌دهد که شرایط و محیط‌های اجتماعی که تقویت‌کننده روابط و سرمایه اجتماعی هستند بر میزان نشاط اجتماعی در کشورهای مختلف تأثیر گذارند و از این رو می‌توان نظریه پاتنام در رابطه با اهمیت سرمایه اجتماعی را در این مورد پذیرفت. (دی‌تلا و همکاران، ۲۰۰۸)، با استفاده از داده‌های موجود و تحلیل ثانویه به بررسی و شناخت میزان جرم و بزه و فعالیت‌های مجرمانه در جهان می‌پردازند. آن‌ها به تبیین و تحلیل رابطه بین فعالیت‌های مجرمانه و نشاط اجتماعی و احساسات مثبت و منفی می‌پردازد. برای سنجش متغیر «فعالیت‌های مجرمانه» از مؤلفه‌های پتانسیل وقوع جرم، میزان وقوع جنایت، خرید و فروش و معامله مواد مخدر، «احساسات مثبت» از مؤلفه‌های شادی و خنده و لذت بردن و متغیر «احساسات منفی» از مؤلفه‌های عصبانیت، نگرانی، غم، آسیب‌های جسمانی و بی‌میلی استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین زندگی فرد، در مکانی که میزان فعالیت‌های مجرمانه در آن بالاست و احساسات مثبت و منفی وی از جمله نشاط اجتماعی رابطه معناداری برقرار است. بدین معنا افرادی که کمتر در معرض محیط‌های مجرمانه قرار دارند، بیشتر احساسات مثبت و نشاط اجتماعی دارند و بالعکس. (دیویس و هینکز، ۲۰۱۰) در پژوهشی، به رابطه بین جرم و نشاط اجتماعی در کشور مالاوی می‌پردازد. در این پژوهش نشاط اجتماعی برابر رضایت از زندگی معنا شده است. پژوهش سه پرسش اساسی را دنبال می‌کند. ۱- آیا میزان نشاط و رضایت از زندگی در بین افرادی که

قربانی جرم شده‌اند، پایین است؟ ۲- آیا رابطه بین وقوع جرم و نشاط و رضایت از زندگی غیرخطی است؟ ۳- آیا بین احساس امنیت با رضایت از زندگی رابطه دارد؟ یافته‌ها و نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ۷۱ درصد از سرپرستان خانوار که طی یک سال گذشته خشونت را تجربه کرده‌اند، از زندگی خود رضایت ندارند. این در حالی است که ۶۲ درصد از سرپرستان خانواری که خشونت را تجربه نکرده‌اند، از زندگی خود رضایت ندارند. همچنین ۱۸ درصد افرادی که احساس ناامنی می‌کنند، شاد هستند و احساس نشاط می‌کنند، در حالی که ۲۵ درصد از افرادی که احساس ناامنی نمی‌کنند، احساس نشاط دارند. (پاودووی، ۲۰۰۵) به تبیین رابطه بین وقوع جرم و کیفیت زندگی می‌پردازد. پژوهش در واقع دو هدف عمده را دنبال می‌کند. اول اینکه نشان دهد بین آمار وقوع جرم و سطح بهزیستی ذهنی رابطه وجود دارد و دوم اینکه تجربه و وقوع جرم و جنایت برای دیگران در یک ناحیه مشخص، بر بهزیستی ذهنی افراد تأثیر منفی می‌گذارد. برای دستیابی به اهداف پژوهش از داده‌های موجود استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، بین وقوع جرم و آمار آن و کیفیت زندگی افراد رابطه منفی وجود دارد. همچنین افرادی که در محله‌های با آمار جرم بالا زندگی می‌کنند، احساس نشاط اجتماعی کمتری نسبت به افرادی که در محله‌های با وقوع جرم پایین تر زندگی می‌کنند، دارند.

ابعاد نظری

۱- بهزیستی ذهنی^۱

بهزیستی ذهنی، ایده‌ای است که به توسعه انسانی مربوط می‌شود. بهزیستی ذهنی به این امر راجع است که، در توسعه انسانی باید به جنبه‌های ذهنی آن هم توجه کرد. در واقع زمینه اصلی و شاکله نظریه بهزیستی ذهنی، ارزیابی خود فرد از کیفیت زندگی خویش است. این نظریه در واقع انتقادی است به توسعه اقتصادمحور که توسعه و بهزیستی جوامع و افراد را تنها به شاخص‌های عینی تقلیل می‌دهند (وب و ویلز، ۲۰۱۲ و داینر، ۲۰۰۰). در چارچوب رویکرد روانشناختی، تعریفی از بهزیستی ذهنی ارائه کرد که تقریباً دیگران نیز درباره آن توافق دارند. بهزیستی ذهنی، ارزیابی ذهنی از کل ارزیابی‌های زندگی فرد است که عاطفی و شناختی است. افراد هنگامی احساس بهزیستی می‌کنند که رضایت بسیار و نارضایتی اندکی از زندگی داشته باشند؛ هنگامی که به فعالیت‌های سرگرم کننده

۱. Subjective Well-being Theory

مشغول هستند و هنگامی که احساس لذت فراوان و درد اندکی دارند و از زندگی خوشنودند (شریفیان ثانی و زنجری، ۱۳۹۲: ۷۷).

بهبودی ذهنی در دو نکته شاخص و یگانه است: نخست اینکه بهبودی ذهنی مفهومی چندبعدی و پیچیده است؛ از این رو، مؤلفه‌هایی مانند رضایت از زندگی (مانند قضاوت کلی از زندگی فرد)، رضایت در ابعاد متفاوت زندگی (مانند رضایت از شغل)، اثر مثبت (احساسات رضایت بخش) و سطوح پایین اثر منفی (احساسات ناخوشایند)، ابعادی جدا از بهبودی ذهنی هستند. دوم اینکه می‌توان دو مدل را، یعنی مدل دوقطبی و مدل دوعاملی، برای بهبودی ذهنی فرض کرد؛ مدل اول، مدل دوقطبی است که در آن بهبودی ذهنی در هر بعد واحد، ممکن است مثبت یا منفی باشد. مدل دوم مدلی دوعاملی است. از نظر داینر، مؤلفه‌های بهبودی ذهنی مفاهیمی دوقطبی نیستند، بلکه از دو ساختار جداگانه درست شده‌اند؛ تأثیر مثبت و تأثیر منفی. پس باید از ابزاری برای اندازه‌گیری استفاده کنیم که هم خوشی و هم ناخوشی را اندازه‌گیری کند (کیم، ۲۰۰۰: ۱۷؛ به نقل از همان). به بیان دیگر باید توجه کرد این مسئله که احساسات مثبت را بیشتر تجربه کنیم، با تجربه کمتر احساسات منفی موازی نیست.

داینر^۱ (۲۰۰۵) احساسات بهبودی (بهبودی ذهنی) را دارای مؤلفه‌های عاطفی و شناختی می‌داند. وی معتقد است، افراد با بهبودی ذهنی بالا به طور عمده هیجانات مثبت را تجربه می‌کنند و از حوادث و وقایع پیرامون خود ارزیابی مثبتی دارند، در حالیکه افراد با احساسات بهبودی پایین، حوادث و موقعیت زندگی شان را نامطلوب ارزیابی می‌کنند و بیشتر هیجانات منفی را تجربه می‌کنند. از نظر وی بهبودی ذهنی شامل ارزیابی چند بعدی زندگی، قضاوت شناختی درباره رضایت از زندگی و ارزیابی‌های مؤثر عواطف و حالات روحی می‌شود. داینر ابعاد بهبودی ذهنی را به دو بعد احساسات مثبت و احساسات منفی تقسیم می‌کند.

احساسات مثبت: هیجانات خوشایند و مثبت بخشی از بهبودی ذهنی می‌باشند. این هیجانات عکس العمل فرد نسبت به برخورداری زندگی اش از روندی مطلوب را نمایان می‌سازند. دسته بندی اصلی احساسات مطلوب یا مثبت عبارتند از برانگیختگی سطح پایین مثل رضایت، برانگیختگی سطح متوسط مثل خوشی و یا لذت، برانگیختگی سطح بالا مثل سرخوشی. این احساسات مطلوب شامل واکنش‌های مثبت نسبت به فعالیت‌ها - مثل علاقه و تعهد - و خلق و خویهای مثبت - مثل نشاط - می‌باشند (داینر، ۲۰۰۵: ۳).

۱. Diener

احساسات منفی: خلق و خو و هیجاناتی را شامل می‌شوند که نامطلوب هستند و نمایانگر پاسخ‌های منفی ای می‌باشند که افراد در عکس‌العمل نسبت به زندگی، سلامتی، وقایع و شرایط مختلف تجربه می‌نمایند. اشکال اصلی واکنش‌های منفی و نامطلوب عبارتند از: خشم، ناراحتی، اضطراب، نگرانی، استرس، ناامیدی، احساس گناه، شرم و حسد. سایر وضعیت‌های منفی همچون تنهایی و درماندگی نیز می‌تواند شاخص‌های مهمی از بدبختی باشند. اگر چه مقداری از این احساسات منفی در زندگی مورد انتظار می‌باشند و به منظور فعالیت مؤثر لازم هستند، اما میزان طولانی و پی‌در پی آن‌ها نشان می‌دهد که یک فرد معتقد است زندگی‌اش به صورت نامطلوبی در جریان است. تجارب مکرر و مبسوط احساسات منفی می‌توانند مانع فعالیت مؤثر شوند. همچنان که این تجارب زندگی را نیز نامطلوب می‌سازند (همان).

۲- نشاط اجتماعی

اویشی و همکاران (۲۰۱۳) با مطالعه ۳۰ فرهنگ لغت از کشورهای مختلف دریافتند که مفهوم نشاط اجتماعی در نقاط مختلف جهان و نیز در ادوار تاریخی گوناگون، دارای معانی متفاوتی است و ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی ملت‌ها و جوامع، فاکتوری مهم در تعریف آن به شمار می‌آید. البته بدیهی است؛ چون اساساً «نشاط اجتماعی» مفهومی فربه است و دارای ابعاد مختلف روانشناختی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است.

آرگایل، نشاط اجتماعی را با سه جزء هیجان‌های مثبت، رضایت از زندگی و نبود هیجان‌های منفی از جمله افسردگی و اضطراب تعریف می‌کند. لذت و سرور^۱ بخش هیجانی نشاط اجتماعی و رضایت و خشنودی از زندگی جنبه شناختی آن را تشکیل می‌دهند. در حقیقت مؤلفه شناختی بر رضایت از زندگی و مؤلفه شناختی (عاطفی) بر تعادل بین عاطفه مثبت و منفی دلالت دارد. افراد هیجان‌های و عواطف مثبت و منفی را با هم دارند و این حالات هیجانی، نسبتاً بادوام تلقی می‌شوند. هیجان‌های و حالات خلقی مثبت شامل احساسات لذت‌بخش، رهایی و اعتماد به نفس، میزان بالای سرور و میزان بالای علاقه هستند. هیجان‌های و حالات منفی می‌تواند شامل خشم، اضطراب، استرس، افسردگی و غیره باشند (آرگایل، ۱۳۸۶). از نظر «وینهون» نشاط اجتماعی به درجه یا میزانی اطلاق می‌شود که شخص به وسیله آن درباره مطلوب بودن کیفیت کلی زندگی خود قضاوت می‌کند؛ به عبارت دیگر، نشاط اجتماعی عبارت است از اینکه فرد به چه میزان زندگی خود را

۱. Joy

دوست دارد(وینهون، ۱۹۸۴؛ به نقل از موسوی، ۱۳۹۲: ۳۷). گلاتزر^۱(۲۰۰۰) نشاط را ارزیابی رویدادهای زندگی و رضایت از رخدادهای متفاوت آن تعبیر می کند و ولسچ^۲(۲۰۰۳) نیز درجه رضایت فرد از قضاوت خود در مورد کیفیت کلی زندگی را نشاط اجتماعی تعریف می کند(به نقل از ربانی و همکاران، ۱۳۸۶: ۴۷). داینیر و ساه^۳(۱۹۹۷) نشاط اجتماعی را دارای سه جزء اساسی می دانند: بعد عاطفی(هیجانی) که در حقیقت خلق و خواهی مثبت و خوشایند افراد را شامل می شود. بعد شناختی که نوعی تفکر و پردازش اطلاعات را دربرمی گیرد و به ارزیابی مثبت افراد از زندگی منجر می شود و بعد اجتماعی که بیانگر گسترش روابط اجتماعی فرد با دیگران و به دنبال آن افزایش حمایت اجتماعی است. این جزء از نشاط گرایشات و تمایلات فرد نسبت به اجتماع؛ همانند علاقه به انسان های دیگر، تأثیرگذاری مثبت بر آن ها و ... را شامل می شود(همان: ۴۸). لیوبومیرسکی^۴ و همکاران(۲۰۰۵) در تعریفی اظهار می کنند که فرد بانشاط کسی است که به طور مکرر احساسات مثبت، مانند شادی، علاقه و افتخار را تجربه کند و غم و اضطراب و خشم را به ندرت احساس می کند(به نقل از مهدی زاده و زارع، ۱۳۹۲: ۴۱۸). کارلسون(۱۳۷۷) علامت مشخصه نشاط اجتماعی را قدردانی، آرامش درونی، رضایت و علاقه به خود و دیگران می داند. تسوآ نشاط اجتماعی را به عنوان یک حالت احساسی و تغییرات ناگهانی در خلق و خوی می داند؛ درحالی که رضایت را به عنوان یک حالت شناختی یا قضاوتی قلمداد می کند(به نقل از موسوی، ۱۳۹۲).

برخلاف پراکندگی تعاریف، به طور کلی می توانیم دو تلقی و برداشت از معنی و ماهیت نشاط اجتماعی داشته باشیم. یک معنی نشاط مرتبط با لحظه ای است که در آن زندگی می کنیم و یک معنی در کل زندگی است. نشاط به عنوان نتیجه یک تجربه عملی خاص و مرتبط با لحظه ای که در آن زندگی می کنیم همان چیزی است که همه با آن آشنا هستند و یک احساس روان- فیزیولوژیکی است که می توان آن را مترادف کلمه «لذت» به کار برد. اما نشاط در معنای کلی با مفهوم «رضایت مندی» مترادف است و سه مؤلفه شناخت، ارزیابی و احساس مثبت مبتنی بر دو مؤلفه اول را در برمی گیرد(هالر و هادلر، ۲۰۰۶؛ به نقل از خسروی و چراغ ملایی، ۱۳۹۱: ۹). در همین راستا فیتزپتریک^۵(۱۳۸۳) بیان می کند که اساساً

۱. Glatzer

۲. Welsch

۳. Diener and Suh

۴. Lyubomirsky

۵. Fitzpatrick

دو راه در تعریف نشاط و شادکامی وجود دارد. اول تعریف سطحی که نشاط را به مثابه یک تجربه خاص و محسوس روانی یا جسمانی قلمداد می‌کند، نظیر احساسی که بهنگام پیروز شدن در یک مسابقه به ما دست می‌دهد. تعریف دوم و عمیق‌تر نشاط را حالتی عمومی و غالب تعریف می‌کند. حالتی که لزوماً به احساس سرخوشی و یا نشاطی خاص کاهش پذیر نباشد، حالتی که غالباً به عنوان رضایت یا خرسندی از آن یاد می‌شود. بدیهی است تعریف دوم پرمغز و پرمحتواتر است، اما این تعریف نیز مستلزم وجود آزادی و خودمختاری و صحت و اعتبار است تا نشاط اجتماعی ناشی از آن واقعی، و نه مصنوعی باشد (فیتزپتریک، ۱۳۸۳: ۲۰). در این پژوهش مقصود و منظور ما بیشتر تعریف و تلقی دوم از نشاط است؛ یعنی حالتی عمومی و غالب که بر رضایت و خشنودی مبتنی است. وینهوون^۱ از نظریه پردازان برجسته حوزه «روانشناسی مثبت‌گرا» و نشاط اجتماعی معتقد است که نشاط اجتماعی پدیده‌ای میان رشته‌ای است و علوم مختلف نظیر؛ فلسفه، مطالعات حوزه سلامت و کیفیت زندگی، روانشناسی، جامعه‌شناسی و اقتصاد در آن سهم دارند (وینهوون، ۲۰۰۱). علی‌رغم پراکندگی نظریه‌های مربوط به نشاط اجتماعی و نیز با توجه به منابع موجود و پژوهش‌های صورت گرفته می‌توان دیدگاه‌ها و نظریات مختلف در رابطه با نشاط اجتماعی را در سه قالب (نظریات روانشناختی، نظریات جامعه‌شناختی و نظریات اقتصادی) خلاصه کرد.

از منظر روانشناسی، نشاط اجتماعی، برابر است با قضاوت و ارزیابی فرد درباره کلیت زندگی خود. از این منظر نشاط، مفهومی هم‌خانواده مفاهیم «لذت» و «رضایت مندی» پنداشته می‌شود. از این رو «نشاط، پنداشت (شناخت) و ارزیابی و احساسی مثبت راجع به لذایذ و خواسته‌ها و ترجیحات شخصی است (نوزیک، ۱۹۸۹: ۱۳۲، به نقل از عنبری، ۱۳۹۲: ۱۰۵). ذیل همین دیدگاه، آرگیل نشاط اجتماعی را با سه جزء هیجان مثبت، رضایت از زندگی و نبود هیجانات منفی از جمله افسردگی و اضطراب تعریف می‌کنند. روابط مثبت با دیگران، هدفمند بودن زندگی، رشد شخصیتی، دوست داشتن دیگران و طبیعت را از اجزای نشاط می‌دانند (آرگیل، ۱۳۸۶). از نگاه جامعه‌شناختی، نشاط مفهومی فراتر از ادراکات و پنداشت آدمی است. بلکه آن پدیده‌ای اجتماعی است که باید آن را در مناسبات اجتماعی، تجربه زیسته افراد، نظام قدرت، بافت تاریخی و فرهنگی و نیز ارزش‌های جامعه جستجو کرد (بارترام، ۲۰۱۱). به بیان دیگر روانشناسی، نشاط را به عنوان ماهیتی می‌بیند که مربوط به شخصیت افراد است، درحالی که اندیشمندان اجتماعی آن را یک وضعیت

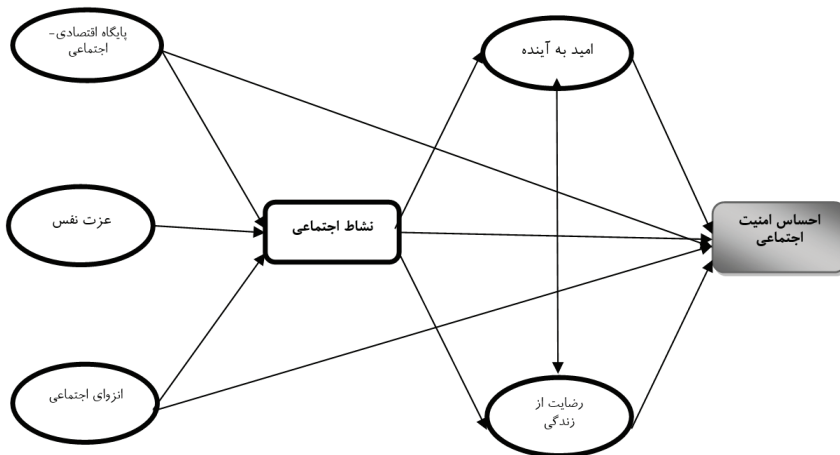
۱. Veenhoven

اجتماعی می‌پندارند که دارای مبنایی اجتماعی است. از منظر فردی، نشاط معادل میزان دسترسی به اهداف یعنی آرزوهای فردی است. اما ممکن است از منظر ناظر بیرونی این نوع دسترسی فراهم نشده باشد و فقط فرد کنشگر چنین پنداری داشته باشد. زمانی که ناظر کنش، چنین ارتباطی را تأیید کند، آن از سطح فردی و روانشناختی به سطح اجتماعی ارتقاء یافته است (گالاتر، ۲۰۰۰ به نقل از موسوی، ۱۳۹۲؛ عنبری، ۱۳۹۲). علاوه بر دیدگاه‌های روانشناختی و جامعه‌شناختی، دیدگاه اقتصادی هم نسبت به پدیده نشاط اجتماعی وجود دارد که برخی از پژوهشگران با توجه به این رهیافت، به مقوله نشاط اجتماعی پرداخته‌اند. طبق رویکرد اقتصادی، شرایط مادی و رشد درآمد به عنوان عامل اصلی در تبیین نشاط شناخته می‌شود که آثار بادوام و باثباتی بر شادمانی دارد. تئوری غالب در این حوزه را می‌توان «هرچه بیشتر، بهتر» نامید. طبق این نگاه، نشاط اجتماعی را در سطح خرد می‌توان با میزان درآمد افراد و در سطح کلان با تولید ناخالص ملی و توسعه اقتصادی تحلیل کرد (استرلین، ۲۰۰۳؛ به نقل از موسوی، ۱۳۹۲: ۷۵).

۳- تدقیق نظری

با توجه به مباحث نظری مطرح شده، در مقاله حاضر نگاهی اجتماعی- روانشناختی حاکم است و از این منظر به بررسی و تبیین عوامل مؤثر بر «احساس امنیت اجتماعی» پرداخته می‌شود. در حقیقت برای فهم و تبیین بعد ذهنی و درونی امنیت اجتماعی یعنی احساس امنیت اجتماعی باید رویکردی روانشناختی- اجتماعی را اتخاذ نماییم. چون این مفهوم در سطح فردی و در حوزه روانشناسی و نیز در سطح جمعی و در حوزه جامعه‌شناسی قرار داد. این احساس ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم، عینی و اکتسابی افراد از شرایط و اوضاع محیط پیرامونی است. از یک سو، احساس امنیت اجتماعی حالتی روانی است و جنبه ذهنی دارد و از سوی دیگر یک برآیند و تولید اجتماعی است (یعنی نهادهای اجتماعی در شکل‌گیری آن نقش دارند). از این رو، نظریه‌های «روانشناسی اجتماعی» در تبیین امنیت و به ویژه احساس امنیت و جایگاه فرد و ادراک، تعبیر و تفسیر او از وضعیت اجتماعی در تبیین امنیت و احساس امنیت توجه خاصی نشان داده و زمینه و بستر امنیت را در قضاوت‌های افراد جستجو می‌نمایند. استدلال این است که احساس، مقوله‌ای است که به ذهنیت و قضاوت افراد از موقعیت‌ها و شرایط زندگی خود برمی‌گردد. همچنین این قضاوت در خلأ روی نداده و کنشگر در خلال کنش و تعاملاتی که در جامعه و با افراد دیگر دارد، تولید می‌شود. این نوع تلقی از امنیت اجتماعی در واقع هم‌ارز و در راستای

فهم جدید از توسعه، بهزیستی و رفاه اجتماعی نیز هست. نگاه کلاسیک و سنتی به توسعه و امنیت، آن را با رشد اقتصادی و اقدامات انتظامی دولت در برابر می داند، اما نگاه ترکیبی و چندوجهی در فهم توسعه، سهم عوامل و ارزش های غیرمادی را در بهزیستی افراد و جامعه برجسته می سازد. از جمله این عوامل فرامادی و فراقضایی می توان به روابط خانواده، تعاملات و سرمایه اجتماعی، خدمات اجتماعی و رفاهی، رضایت از زندگی، نشاط اجتماعی، اشتغال و ... اشاره کرد که همگی زیر چتر توسعه اجتماعی و بهزیستی فردی و اجتماعی جای می گیرند و بر امنیت اجتماعی نیز تأکید دارند. درحقیقت تأمین امنیت اجتماعی هم ابزار و هم هدف دستیابی به توسعه اجتماعی است. از این رو فرد، محور تحلیل قرار خواهد گرفت و با توجه به رویکرد «روانشناسی اجتماعی» به مقوله امنیت و نیز نظریه های «بهزیستی ذهنی» و «نشاط اجتماعی» نسبت به آن، مطالعات تجربی گذشته، مدل مفهومی زیر ارائه می گردد. در این مدل «احساس امنیت اجتماعی» به عنوان متغیر وابسته متأثر از عوامل و متغیرهای مستقل دیگر است.

شکل ۱: مدل اولیه مفهومی پژوهش

روش شناسی

مطالعات میدانی مبتنی بر روش کمی

به منظور مشخص کردن وضعیت و میزان نشاط اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر تهران و همچنین آزمون فرضیه ها، تبیین و کشف روابط بین متغیرهای پژوهش از این روش استفاده شده است. تکنیک مورد استفاده

در این بخش از نوع پیمایش و ابزار جمع آوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته نیز می‌باشد.

جامعه آماری و نمونه مطالعه

جامعه آماری، شامل زنان و مردان جوان ۲۹-۱۸ ساله شهر تهران می‌باشند که مطابق آمارهای رسمی (مرکز آمار و شهرداری تهران) در سال ۱۳۸۹، ۲۳۷۱۳۴۲ نفر هستند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده می‌شود. از این رو حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران به شرح زیر می‌باشد که پس از جاگذاری، عدد ۳۸۴ به عنوان حجم نمونه بدست آمد که محقق به تعداد ۳۸۵ نمونه، گرد کرده است. بعد از تکمیل پرسشنامه جمعاً ۳۷۰ پرسشنامه قابلیت تحلیل و استناد را داشته است. بنابراین حجم نمونه برای تحلیل ۳۷۰ نفر در نظر گرفته شده است. در این پژوهش از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده خواهد شد. بر همین اساس و برای جلوگیری از پراکندگی زیاد نمونه‌ها در تمام نقاط شهر و تجمع در چند نقطه مشخص، مناطق ۲۲ گانه شهر تهران به سه خوشه تقسیم داده شده است. مناطق ۱ تا ۷ در خوشه اول، مناطق ۸ تا ۱۴ در خوشه دوم و مناطق ۱۵ تا ۲۲ در خوشه سوم قرار گرفته‌اند. سپس از هر خوشه یک منطقه به تصادف انتخاب خواهد شد. در خوشه اول منطقه‌ای که به لحاظ پایگاه اقتصادی-اجتماعی در مرتبه بالا قرار دارد، انتخاب خواهد شد و به همین ترتیب در خوشه دوم مرتبه متوسط و در خوشه سوم مرتبه پایین ادامه می‌یابد. بدین منظور مناطق یک، هشت و نوزده انتخاب شده‌اند. از هر منطقه ۱۰ بلوک به تصادف و از هر بلوک حدود ۱۳ نفر انتخاب می‌شوند.

شیوه تأمین روایی و پایایی ابزار تحقیق

ابزار تحقیق یکی از مهم‌ترین اجزای تحقیق است که اگر به شیوه‌ای طراحی شود که موضوع تحقیق را به خوبی بسنجد، می‌توان به داده‌ها و یافته‌های حاصل از پژوهش اعتماد کرد و با اطمینان از آنها برای اهداف تحقیق استفاده کرد. در پژوهش حاضر سعی شده تا از ادبیات تحقیق و پژوهش‌های صورت گرفته مشابه، و نیز منابع دسته اول استفاده شود تا روایی آن تأمین گردد. به منظور تأمین پایایی ابزارها نیز یک «پیش‌آزمون» انجام و از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد.

جدول ۱: میزان آلفای بدست آمده برای هر یک از شاخص‌ها

شاخص	تعداد گویه‌ها	ضریب پایایی	شاخص	تعداد گویه‌ها	ضریب پایایی
احساس امنیت اجتماعی	۱۲	۰/۷۱	عزت نفس	۸	۰/۷۸
نشاط اجتماعی	۱۰	۰/۸۸	انزوای اجتماعی	۱۰	۰/۷۱
امید به آینده	۸	۰/۸۷	رضایت از زندگی	۱۰	۰/۸۱

یافته‌های توصیفی تحقیق

ویژگی‌های مربوط به بافت و خصوصیات عمومی پاسخگویان

توزیع پاسخگویان بر حسب جنسیت نشان می‌دهد که، ۵۸٫۴ درصد را مردان و ۴۱٫۶ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. از این بین ۷۱٫۳ درصد مجرد، ۲۸٫۷ درصد متأهل می‌باشند. دامنه تغییرات سنی، اعداد بین ۱۸ تا ۲۹ سال را نمایش می‌دهد. البته این نکته قابل ذکر است که جامعه آماری جوانان شهر تهران که در بازه سنی ۱۸ تا ۲۹ سال قرار دارند را شامل می‌شده است. طبق اطلاعات جدول ۲۰،۵ درصد از پاسخگویان بین ۱۸ تا ۲۱ سال، ۴۱٫۴ درصد بین ۲۲ تا ۲۵ سال و ۳۸٫۱ درصد از پاسخگویان بین ۲۶ تا ۲۹ سال سن دارند. مد عدد ۲۵ را نشان می‌دهد؛ یعنی بیشترین افراد نمونه، شامل افراد ۲۵ ساله هستند که تعداد آن‌ها برابر با ۴۹ نفر است. میانگین سنی افراد نمونه برابر با ۲۴٫۳ نیز می‌باشد. همچنین با توجه به میزان میانه، ۵۰ درصد افراد نمونه دارای سن بالای ۲۵ و ۵۰ درصد دیگر، دارای سن پایین ۲۵ هستند. از بین افراد نمونه ۱٫۱ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، ۲٫۷ درصد دارای تحصیلات راهنمایی، ۲۲٫۴ درصد دارای مدرک دیپلم، ۲۴٫۳ درصد دارای مدرک کاردانی، ۳۶٫۱ درصد دارای مدرک کارشناسی و ۱۳٫۴ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر می‌باشند. از این بین، بیشتر افراد (۳۶٫۱ درصد) دارای مدرک کارشناسی می‌باشند. در مورد وضعیت اشتغال یافته‌ها نشان می‌دهد که ۶٫۸ درصد کارمند بخش دولتی، ۱۶٫۸ درصد کارمند بخش غیردولتی، ۷٫۶ درصد خانه‌دار، ۴۶٫۵ درصد محصل و دانشجو، ۶٫۲ درصد دارای کار آزاد و ۱۶٫۲ درصد بیکار هستند. همچنین باید اظهار کرد که طبقه محصلین و دانشجویان با ۴۶٫۵ درصد، بیشترین درصد را به خود اختصاص داده است.

بررسی و مقایسه نتایج حاصل از هر یک از متغیرهای تحقیق

در جدول ذیل نتایج هر یک از شاخص‌های ترکیبی که توضیح آن در صفحات قبل گذشت، به صورت خلاصه آورده شده است. بر اساس یافته‌ها و نتایج حاصل از ترکیب گویه‌ها در هر یک از شاخص‌ها می‌توان به طور میانگین و کلی بیان کرد که میزان احساس امنیت اجتماعی در حد متوسط رو به پایین، نشاط اجتماعی در حد زیاد، رضایت از زندگی در حد متوسط، عزت نفس در حد زیاد، انزوای اجتماعی در حد متوسط رو به بالا و امید به آینده در حد متوسط می‌باشد.

جدول ۲: مقایسه درصد‌های بدست آمده برای هر یک از متغیرهای پژوهش

ردیف	متغیرهای تحقیق	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد
۱	احساس امنیت اجتماعی	۱۸,۰۴	۳۲,۳	۳۱,۴	۱۳,۳	۵,۰۶
۲	نشاط اجتماعی	۲,۲	۶,۸	۳۸	۴۲	۱۱
۳	رضایت از زندگی	۷,۲	۱۸	۴۰,۸	۲۵,۵	۸,۵
۴	عزت نفس	۲,۹	۴,۴	۳۵,۴	۵۰	۷,۳
۵	انزوای اجتماعی	۷	۱۹,۴	۳۷,۵	۲۴,۷	۱۱,۴
۶	امید به آینده	۴,۲	۱۸,۹	۵۵,۳	۱۷,۳	۴,۳

نتایج تحلیلی تحقیق

در این بخش ابتدا نتایج حاصل از آزمون‌های همبستگی آورده می‌شود و فرضیه‌ها مورد آزمون قرار می‌گیرند. در ادامه نتایج رگرسیون چندمتغیره ارائه می‌گردد.

بررسی و آزمون فرضیات

فرضیه ۱: رابطه بین میزان نشاط اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

جدول ۳: بررسی میزان همبستگی بین متغیر نشاط اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی

		احساس امنیت اجتماعی
نشاط اجتماعی	Pearson Correlation	۰/۳۲۶
	sig	۰/۰۰۰

آزمون این رابطه از طریق آماره همبستگی پیرسون (۰/۳۲۶) و سطح

معنی داری (۰/۰۰۰) دلالت بر رد فرضیه H_0 دارد. بر اساس نتایج بدست آمده می توان بیان کرد که با احتمال ۹۹ درصد بین متغیر «احساس امنیت اجتماعی» و «نشاط اجتماعی» رابطه همبستگی معنی داری وجود دارد. مقدار ضریب بیانگر همبستگی مثبت بین این دو متغیر است. بنابراین می توان گفت که با افزایش نشاط اجتماعی در بین افراد، احساس امنیت اجتماعی در آن ها افزایش پیدا می کند و بالعکس. مقدار ضریب پیرسون (۰/۳۲۶) دلالت بر نسبتاً ضعیف بودن شدت رابطه همبستگی دارد.

فرضیه ۲: رابطه بین پایگاه اقتصادی- اجتماعی و میزان نشاط اجتماعی

جدول ۴: بررسی میزان همبستگی بین متغیر نشاط اجتماعی با پایگاه اقتصادی- اجتماعی

		نشاط اجتماعی
پایگاه اقتصادی- اجتماعی	Pearson Correlation	۰/۰۷۰
	sig	۰/۱۸۷

آزمون رابطه بین متغیر «نشاط اجتماعی» و «پایگاه اقتصادی- اجتماعی» از طریق آماره همبستگی پیرسون (۰/۰۷۰) و سطح معنی داری (۰/۱۸۷) حاکی از اثبات فرضیه H_0 است. از این رو بین این دو متغیر نمی توان تفاوت معنی داری مشاهده کرد. بنابراین فرضیه دوم رد می شود.

فرضیه ۳: رابطه بین میزان عزت نفس و میزان نشاط اجتماعی

جدول ۵: بررسی میزان همبستگی بین متغیر نشاط اجتماعی با عزت نفس

		نشاط اجتماعی
عزت نفس	Pearson Correlation	۰/۴۵۹
	sig	۰/۰۰۰

آزمون این رابطه از طریق آماره همبستگی پیرسون (۰/۴۵۹) و سطح معنی داری (۰/۰۰۰) دلالت بر رد فرضیه H_0 است. بر این اساس می توان گفت با احتمال بیش از ۹۹ درصد بین مقادیر این دو متغیر تفاوت معناداری وجود دارد. رابطه همبستگی بین این دو متغیر از طریق آزمون همبستگی پیرسون (۰/۴۵۹) محاسبه شده است که بیانگر همبستگی مثبت بین «نشاط اجتماعی» و «عزت نفس» است. به عبارت دیگر می توان استدلال کرد که با افزایش عزت نفس، میزان نشاط اجتماعی نیز افزایش خواهد یافت و بالعکس. مقدار ضریب پیرسون بیانگر متوسط بودن شدت همبستگی مشاهده شده است. بنابراین فرضیه مذکور اثبات می شود.

فرضیه ۴: رابطه بین انزوای اجتماعی و میزان نشاط اجتماعی

جدول ۶: بررسی میزان همبستگی بین متغیر نشاط اجتماعی با انزوای اجتماعی

		نشاط اجتماعی
انزوای اجتماعی	Pearson Correlation	-۰/۱۵۷
	sig	۰/۰۰۳

آزمون این رابطه از طریق آماره همبستگی پیرسون (-۰/۱۵۷) و سطح معنی داری (۰/۰۰۳) دلالت بر رد فرضیه H_0 است. بر این اساس می توان گفت با احتمال بیش از ۹۹ درصد بین مقادیر این دو متغیر تفاوت معناداری وجود دارد. رابطه همبستگی بین این دو متغیر از طریق آزمون همبستگی پیرسون (-۰/۱۵۷) محاسبه شده است که بیانگر همبستگی منفی بین «نشاط اجتماعی» و «انزوای اجتماعی» است. به عبارت دیگر می توان استدلال کرد که با افزایش انزوای اجتماعی، میزان نشاط اجتماعی کاهش خواهد یافت و با کاهش انزوای اجتماعی، میزان نشاط اجتماعی افزوده خواهد شد. مقدار ضریب پیرسون بیانگر ضعیف بودن شدت همبستگی مشاهده شده است. از این رو فرضیه بالا تأیید می شود.

فرضیه ۵: رابطه بین میزان نشاط اجتماعی و میزان امید به آینده

جدول ۷: بررسی میزان همبستگی بین متغیر نشاط اجتماعی با امید به آینده

		نشاط اجتماعی
امید به آینده	Pearson Correlation	۰/۴۲۸
	sig	۰/۰۰۰

آزمون این رابطه از طریق آماره همبستگی پیرسون (۰/۴۲۸) و سطح معنی داری (۰/۰۰۰) دلالت بر رد فرضیه H_0 است. بر این اساس می توان گفت با احتمال بیش از ۹۹ درصد بین مقادیر این دو متغیر تفاوت معناداری وجود دارد. رابطه همبستگی بین این دو متغیر از طریق آزمون همبستگی پیرسون (۰/۴۲۸) محاسبه شده است که بیانگر همبستگی مثبت بین «نشاط اجتماعی» و «امید به آینده» است. به عبارت دیگر می توان استدلال کرد که با افزایش امید به آینده، میزان نشاط اجتماعی نیز افزایش خواهد یافت و بالعکس. مقدار ضریب پیرسون بیانگر متوسط بودن شدت همبستگی مشاهده شده است. بنابراین فرضیه مذکور تأیید می شود.

فرضیه ۶: رابطه بین میزان نشاط اجتماعی و میزان رضایت از زندگی

جدول ۸: بررسی میزان همبستگی بین متغیر نشاط اجتماعی با رضایت از زندگی

		نشاط اجتماعی
رضایت از زندگی	Pearson Correlation	۰/۶۱۷
	sig	۰/۰۰۰

آزمون این رابطه از طریق آماره همبستگی پیرسون (۰/۶۱۷) و سطح معنی داری (۰/۰۰۰) دلالت بر رد فرضیه H_0 است. بر این اساس می توان گفت با احتمال بیش از ۹۹ درصد بین مقادیر این دو متغیر تفاوت معناداری وجود دارد. رابطه همبستگی بین این دو متغیر از طریق آزمون همبستگی پیرسون (۰/۶۱۷) محاسبه شده است که بیانگر همبستگی مثبت بین «نشاط اجتماعی» و «رضایت از زندگی» است. به عبارت دیگر می توان استدلال کرد که با افزایش رضایت از زندگی، میزان نشاط اجتماعی نیز افزایش خواهد یافت و برعکس. مقدار ضریب پیرسون بیانگر نسبتاً بالا بودن شدت همبستگی مشاهده شده است. بنابراین فرضیه مذکور تأیید می شود.

فرضیه ۷: رابطه بین پایگاه اقتصادی- اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

جدول ۹: بررسی میزان همبستگی بین متغیر پایگاه اقتصادی- اجتماعی با احساس امنیت

		احساس امنیت اجتماعی
پایگاه اقتصادی- اجتماعی	Pearson Correlation	-۰/۱۴۸
	sig	۰/۰۰۵

آزمون این رابطه از طریق آماره همبستگی پیرسون (-۰/۱۴۸) و سطح معنی داری (۰/۰۰۵) دلالت بر رد فرضیه H_0 است. بر این اساس می توان گفت با احتمال بیش از ۹۹ درصد بین مقادیر این دو متغیر تفاوت معناداری وجود دارد. رابطه همبستگی بین این دو متغیر از طریق آزمون همبستگی پیرسون (-۰/۱۴۸) محاسبه شده است که بیانگر همبستگی منفی بین «احساس امنیت اجتماعی» و «پایگاه اقتصادی- اجتماعی» است. مقدار ضریب پیرسون بیانگر ضعیف بودن شدت همبستگی مشاهده شده است. بنابراین فرضیه مذکور تأیید می شود.

فرضیه ۸: رابطه بین میزان انزوای اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

جدول ۱۰: بررسی میزان همبستگی بین متغیر انزوای اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی

		احساس امنیت اجتماعی
انزوای اجتماعی	Pearson Correlation	-۰/۲۲۳
	sig	۰/۰۰۰

آزمون این رابطه از طریق آماره همبستگی پیرسون (-۰/۲۲۳) و سطح معنی داری (۰/۰۰۰) دلالت بر رد فرضیه H_0 است. بر این اساس می توان گفت با احتمال بیش از ۹۹ درصد بین مقادیر این دو متغیر تفاوت معناداری وجود دارد. رابطه همبستگی بین این دو متغیر از طریق آزمون همبستگی پیرسون (-۰/۲۲۳) محاسبه شده است که بیانگر همبستگی منفی بین «احساس امنیت اجتماعی» و «انزوای اجتماعی» است. به عبارت دیگر می توان استدلال کرد که با انزوای اجتماعی، احساس امنیت اجتماعی کاهش پیدا می کند و برعکس. مقدار ضریب پیرسون بیانگر نسبتاً ضعیف بودن شدت همبستگی مشاهده شده است. بنابراین فرضیه بالا اثبات می شود.

فرضیه ۹: رابطه بین میزان امید به آینده و احساس امنیت اجتماعی

جدول ۱۱: بررسی میزان همبستگی بین متغیر امید به آینده با احساس امنیت اجتماعی

		احساس امنیت اجتماعی
امید به آینده	Pearson Correlation	۰/۳۱۴
	sig	۰/۰۰۰

آزمون این رابطه از طریق آماره همبستگی پیرسون (۰/۳۱۴) و سطح معنی داری (۰/۰۰۰) دلالت بر رد فرضیه H_0 است. بر این اساس می توان گفت با احتمال بیش از ۹۹ درصد بین مقادیر این دو متغیر تفاوت معناداری وجود دارد. رابطه همبستگی بین این دو متغیر از طریق آزمون همبستگی پیرسون (۰/۳۱۴) محاسبه شده است که بیانگر همبستگی مثبت بین «احساس امنیت اجتماعی» و «امید به آینده» است. یعنی با افزایش امید به آینده، میزان احساس امنیت اجتماعی نیز افزایش می یابد و با کاهش آن احساس امنیت اجتماعی نیز کاهش می یابد. مقدار ضریب پیرسون بیانگر نسبتاً ضعیف بودن شدت همبستگی مشاهده شده است. بنابراین فرضیه مذکور تأیید می شود.

فرضیه ۱۰: رابطه بین میزان رضایت از زندگی و احساس امنیت اجتماعی

جدول ۱۲: بررسی میزان همبستگی بین متغیر رضایت از زندگی با احساس امنیت اجتماعی

	احساس امنیت اجتماعی	
رضایت از زندگی	Pearson Correlation	۰/۳۰۷
	sig	۰/۰۰۰

آزمون این رابطه از طریق آماره همبستگی پیرسون (۰/۳۰۷) و سطح معنی داری (۰/۰۰۵) دلالت بر رد فرضیه H_0 است. بر این اساس می توان گفت با احتمال بیش از ۹۹ درصد بین مقادیر این دو متغیر تفاوت معناداری وجود دارد. رابطه همبستگی بین این دو متغیر از طریق آزمون همبستگی پیرسون (۰/۳۰۷) محاسبه شده است که بیانگر همبستگی مثبت بین «احساس امنیت اجتماعی» و «رضایت از زندگی» است. یعنی با افزایش میزان رضایت از زندگی، احساس امنیت اجتماعی نیز افزایش پیدا می کند و برعکس. مقدار ضریب پیرسون بیانگر نسبتاً ضعیف بودن شدت همبستگی مشاهده شده است. بنابراین فرضیه مذکور تأیید می شود.

فرضیه ۱۱: رابطه بین میزان امید به آینده و میزان رضایت از زندگی

جدول ۱۳: بررسی میزان همبستگی بین متغیر امید به آینده با رضایت از زندگی

	رضایت از زندگی	
امید به آینده	Pearson Correlation	۰/۴۰۱
	sig	۰/۰۰۰

آزمون این رابطه از طریق آماره همبستگی پیرسون (۰/۴۰۱) و سطح معنی داری (۰/۰۰۰) دلالت بر رد فرضیه H_0 است. بر این اساس می توان گفت با احتمال بیش از ۹۹ درصد بین مقادیر این دو متغیر تفاوت معناداری وجود دارد. رابطه همبستگی بین این دو متغیر از طریق آزمون همبستگی پیرسون (۰/۴۰۱) محاسبه شده است که بیانگر همبستگی مثبت بین «رضایت از زندگی» و «امید به آینده» است. مقدار ضریب پیرسون بیانگر متوسط بودن شدت همبستگی مشاهده شده است. بنابراین فرضیه مورد نظر اثبات می شود.

تحلیل رگرسیونی چندگانه عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی

با توجه به نتایج بدست آمده، متغیر «انزوای اجتماعی» با ضریب بتا (-۰/۲۵) بالاترین همبستگی را با متغیر احساس امنیت اجتماعی دارد. بنابراین در مدل

رگرسیون مذکور احساس امنیت اجتماعی در مرحله اول متأثر از انزوای اجتماعی است. علامت منفی ضریب نشانگر تأثیر انزوای اجتماعی بر روی احساس امنیت اجتماعی است. دومین متغیری که به لحاظ وزن بتا وارد معادله شده است، «امید به آینده» است. ضریب تأثیر رگرسیونی این متغیر برابر با (۰/۲۲) است. یعنی ۲۲ درصد از تغییرات احساس امنیت اجتماعی را متغیر امید به آینده پیش بینی می کند. سومین متغیر با توجه به نتایج «نشاط اجتماعی» با ضریب بتا (۰/۱۸) است. بنابراین میزان احساس امنیت اجتماعی در مرحله سوم، وابسته به میزان نشاط اجتماعی است. چهارمین متغیری که به لحاظ وزن بتا وارد مدل شده است، متغیر «پایگاه اقتصادی- اجتماعی» با ضریب (۰/۱۷-) می باشد. یعنی متغیر مذکور همبستگی منفی با متغیر احساس امنیت اجتماعی دارد و در کل می تواند ۱۷ درصد از تغییرات آن را پیش بینی کند. پنجمین و آخرین متغیری که وارد معادله شده است، متغیر «رضایت از زندگی» با ضریب بتا (۰/۱۶) است. مقدار ضریب نشان می دهد که متغیر مذکور همبستگی مثبتی با متغیر احساس امنیت اجتماعی دارد و در مجموع ۱۶ درصد از تغییرات آن را پیش بینی می کند.

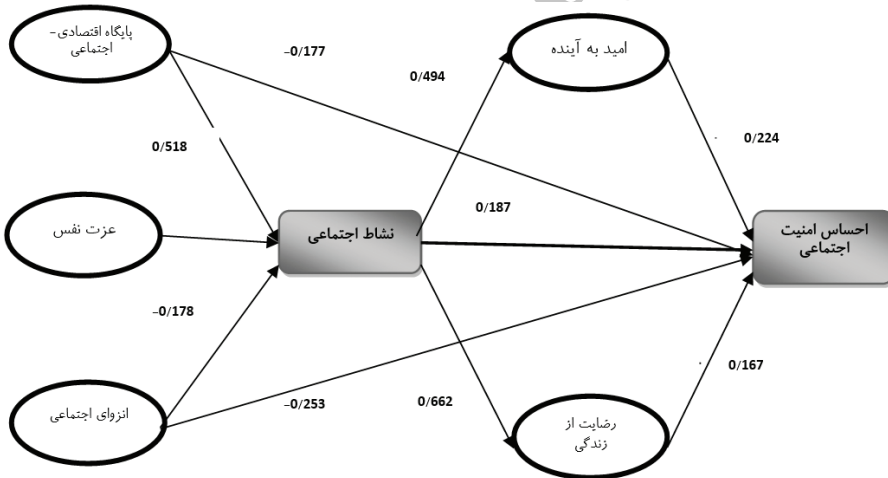
جدول ۱۴: مشخص کننده های آماری میزان و جهت تأثیر متغیرهای مستقل بر احساس امنیت

اجتماعی در پنج مدل

سطح معنی داری	T	Beta	B	مدل	
۰/۰۰۰	۶/۱۳۳	۰/۳۰۷	۰/۲۲۸	رضایت از زندگی	اول
۰/۰۱۵	۳/۵۵۰	۰/۲۲۴	۰/۱۸۰	نشاط اجتماعی	دوم
۰/۰۱۰	۲/۵۸۶	۰/۱۶۳	۰/۱۲۰	رضایت از زندگی	
۰/۰۰۰	۴/۵۴۲	۰/۲۴۷	۰/۲۰۴	امید به آینده	سوم
۰/۰۱۵	۲/۴۵۰	۰/۱۵۶	۰/۱۲۵	نشاط اجتماعی	
۰/۰۴۰	۱/۷۹۰	۰/۱۱۲	۰/۰۸۲	رضایت از زندگی	
۰/۰۰۰	-۵/۵۴۱	-۰/۲۶۳	-۰/۲۳۸	انزوای اجتماعی	چهارم
۰/۰۰۰	۴/۶۱۲	۰/۲۴۲	۰/۲۰۱	امید به آینده	
۰/۰۰۳	۳/۰۱۰	۰/۱۸۶	۰/۱۴۹	نشاط اجتماعی	
۰/۰۲۹	۲/۱۸۷	۰/۱۳۳	۰/۰۹۷	رضایت از زندگی	

۰/۰۰۰	-۵/۳۷۵	-۰/۲۵۳	-۰/۲۲۸	انزوای اجتماعی	پنجم
۰/۰۰۰	۴/۳۲۴	۰/۲۲۴	۰/۱۸۸	امید به آینده	
۰/۰۰۲	۲/۰۴۷	۰/۱۸۷	۰/۱۴۹	نشاط اجتماعی	
۰/۰۰۰	-۳/۷۶۲	-۰/۱۷۷	-۰/۱۳۴	پایگاه اقتصادی- اجتماعی	
۰/۰۰۶	۲/۷۷۵	۰/۱۶۷	۰/۱۲۲	رضایت از زندگی	

نتایج حاصل از تحلیل مسیر عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی برای انجام تحلیل چند گانه بر روی احساس امنیت اجتماعی، تمامی متغیرهای مستقل به برنامه رگرسیونی معرفی شدند و از مجموع ۶ متغیر معرفی شده به برنامه، ۵ متغیر (به خاطر ضریب تأثیر رگرسیونی و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵) وارد معادله شدند. بدین خاطر که رگرسیون چند گانه، صرفاً تأثیرات مستقیم را نشان می دهد، از تحلیل مسیر برای نشان دادن تأثیرات غیرمستقیم نیز استفاده شد. از این رو به منظور تلفیق نتایج و ساده تر کردن و نیز جلوگیری از اطباب کلام، تفسیر نمودار تحلیلی بررسی تأثیر متغیرها در ذیل ارائه می گردد.

شکل ۲: تحلیل مسیر عوامل مستقیم و غیرمستقیم مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی

نتیجه گیری

اگر امنیت را اطمینان خاطر افراد جامعه و نیز گروه های اجتماعی نسبت به موجودیت و انسجام خود در قبال تحركات عمدی و تحولات عادی (نصری، ۱۳۹۰: ۱۹۰) بدانیم، بر این اساس مؤلفه های امنیت اجتماعی را می توان عمومی بودن،

ساختار مادی و غیرمادی داشتن، ادراکی بودن، متغیر و نسبی بودن، تنوع و تکثرپذیری، بین رشته‌ای بودن و سامان پذیر بودن قلمداد کرد. رویکردهای مدرن به امنیت، امنیت را بیشتر در سطح سوم که اشاره شد، مورد توجه قرار می‌دهند و نگاه ترکیبی و جامع تری به مقوله امنیت دارند. اما آنچه که مشخص هست اینکه امنیت موضوعی بین رشته‌ای است و حوزه‌هایی چون روانشناسی، جامعه‌شناسی، روانشناسی اجتماعی، مطالعات امنیتی و علوم سیاسی در آن دخیل هستند. در پژوهش حاضر از رویکرد مدرن استفاده شده است. بیشتر سعی شد تا از جنبه ادراکی و احساسی به مقوله امنیت اجتماعی پرداخته و با اتخاذ رویکردی بین رشته‌ای (روانشناختی - اجتماعی) بدان توجه شود. مقوله نشاط اجتماعی، رضایت از زندگی، امید به آینده، انزوای اجتماعی، عزت نفس و پایگاه اقتصادی اجتماعی مواردی هستند که در حوزه جامعه‌شناسی و روانشناسی مطرح هستند و در چند دهه گذشته تحت عنوان بهزیستی و رفاه ذهنی بیشتر بدان‌ها توجه می‌شود. با این توضیح رابطه بین احساس امنیت اجتماعی و نشاط اجتماعی و نیز عوامل مؤثر بر آن از دریچه جامعه‌شناسی و روان‌شناسی مورد بررسی و تبیین قرار گرفته است و سعی شده است عوامل ذهنی و اجتماعی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی مورد واکاوی قرار گیرد. به طور خلاصه نتایج توصیفی و تحلیلی پژوهش حاضر در ذیل آورده می‌شود.

نتایج تحلیلی پژوهش نشان می‌دهد که بین متغیر «احساس امنیت اجتماعی» و «نشاط اجتماعی» رابطه همبستگی معنی داری وجود دارد. آزمون این رابطه از طریق آماره همبستگی پیرسون (۰/۳۲۶) و سطح معنی داری (۰/۰۰۰) دلالت بر رد فرضیه H_0 دارد. عوامل تبیین کننده احساس امنیت اجتماعی در مدل رگرسیونی و تحلیل مسیر نشان می‌دهد متغیر «انزوای اجتماعی» با ضریب بتا (۰/۲۵-) بالاترین همبستگی را با متغیر احساس امنیت اجتماعی دارد. دومین متغیری که به لحاظ وزن بتا وارد معادله شده است، «امید به آینده» است. ضریب تأثیر رگرسیونی این متغیر برابر با (۰/۲۲) است. سومین متغیر با توجه به نتایج «نشاط اجتماعی» با ضریب بتا (۰/۱۸) است. بنابراین میزان احساس امنیت اجتماعی در مرحله سوم، وابسته به میزان نشاط اجتماعی است. چهارمین متغیری که به لحاظ وزن بتا وارد مدل شده است، متغیر «پایگاه اقتصادی - اجتماعی» با ضریب (۰/۱۷-) می‌باشد و پنجمین و آخرین متغیری که وارد معادله شده است، متغیر «رضایت از زندگی» با ضریب بتا (۰/۱۶) است. در مجموع، متغیرهای پنجگانه مذکور توانسته‌اند ۲۶ درصد از تغییرات یا واریانس متغیر احساس امنیت اجتماعی را تبیین کنند. به عبارت دیگر ۲۶ درصد

از تغییر پذیری متغیر احساس امنیت اجتماعی تابع متغیرهای پنجگانه مذکور است. با توجه به یافته‌ها و نتایج بدست آمده از پژوهش می‌توان ذکر کرد که بین احساس امنیت اجتماعی و نشاط اجتماعی و نیز رضایت از زندگی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و پژوهش حاضر تحقیقات گذشته را در این زمینه (علیزاده اقدم و همکاران، ۱۳۹۲؛ میگ‌لرینی، ۲۰۰۸؛ بارترام، ۲۰۱۱؛ پاوودی، ۲۰۰۵؛ گاندلاچ و کرینر، ۲۰۰۴؛ دی‌تلا و همکاران، ۲۰۰۸؛ دیویس و هینکس، ۲۰۱۰) را تأیید می‌کنند.

ارائه پیشنهادات

- یافته‌ها و نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین مؤلفه‌های نشاط اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی همبستگی مثبتی وجود دارد. اگر یک مداخله و اقدام انتظامی را شامل مطالعه و توصیف وضعیت موجود، انتخاب راهبردهای مداخله مؤثر و در آخر نیز اجرا بدانیم، مرحله اول مشخص شده است. نتایج پژوهش حاضر، رابطه بین نشاط و امنیت اجتماعی را تأیید می‌کند، در مراحل بعدی، پروژه‌ها و طرح‌های پژوهشی باید در راستای انتخاب بهینه راهبردها و راهکارهای ارتقاء مؤلفه‌های بهزیستی ذهنی در جامعه باشد.

- از بین عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در پژوهش حاضر «انزوای اجتماعی» بیشترین همبستگی را با متغیر احساس امنیت داشته است. البته جهت رابطه معکوس است. بنابراین با توجه به رابطه منفی بین این دو متغیر و نیز رتبه پایین کشور ایران در نشاط اجتماعی در میان سایر کشورها (با توجه به مطالعات موسسه لگاتوم و پایگاه داده‌های جهانی نشاط اجتماعی) معاونت اجتماعی ناجا و اداره آموزش‌های همگانی باید برنامه‌ها و آموزش‌های خود را به سمت افزایش نشاط اجتماعی و فعال کردن شهروندان هدایت کند.

- طبق مدل مفهومی پژوهش و نتایج حاصل از رگرسیون چندگانه و نیز تحلیل مسیر مجموعه‌ای از عوامل (نشاط اجتماعی، رضایت از زندگی، امید به آینده و ...) بر احساس امنیت اجتماعی تأثیر گذارند. بی‌شک پلیس و خصوصاً معاونت اجتماعی ناجا ظرفیت و توانمندی تام و تمام برای بهبود بهزیستی و رفاه ذهنی و نیز رضایت از زندگی را ندارد. بنابراین بهتر است در پژوهش‌ها و مطالعات آینده مدل‌های بهینه تعامل پلیس و معاونت اجتماعی با سایر سازمان‌ها و نهادهای ملی و محلی مدنظر قرار گرفته شود و در نهایت برنامه‌ریزی مشارکتی و بین‌سازمانی در دستور قرار گیرد.

منابع

- آرگایل، مایکل (۱۳۸۶)، روانشناسی شادی، ترجمه مسعود گوهری انارکی و همکاران، چاپ سوم، اصفهان: جهاد دانشگاهی.
- بیات، بهرام (۱۳۸۸)، جامعه شناسی احساس امنیت، چاپ اول، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- ربانی، رسول و همکاران (۱۳۸۶)، فرهنگ و شادی: رویکردی نظری و تجربی در زندگی روزمره سرپرستان خانوار در شهر اصفهان، فصلنامه انجمن مطالعات فرهنگی و ارتباطات، شماره ۸، صص ۴۱-۷۸.
- شریفیان ثانی، مریم و زنجری، نسیم (۱۳۹۲)، به زیستن به عنوان مفهومی چند بعدی؛ واکاوی مفاهیم و تعاریف، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۵۲، صص ۶۵-۹۱.
- فیتزپتریک، تونی (۱۳۸۳)، نظریه رفاه، ترجمه هرمز همایون پور، چاپ دوم، تهران: نشر گام نو.
- علیزاده اقدم، محمدباقر و همکاران (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین شادی و احساس امنیت (ابعاد آن) در افراد؛ مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۱۸، صص ۲۲۳-۲۵۷.
- عنبری، موسی (۱۳۹۲)، ستایش های شادمانه؛ الگوی مؤثر شادزیستی مردمی در ایران، مجله انسان شناسی، شماره ۱۸، صص ۱۲۹-۱۰۱.
- موسوی، سید محسن (۱۳۹۲)، شادمانی؛ رویکردهای نظری و یافته های تجربی، چاپ اول، تهران: انتشارات تیسرا.
- مهدی زاده، شراره و زارع، فاطمه (۱۳۹۲)، بررسی میزان دینداری و نقش آن در شادمانی جوانان، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره ۲، شماره ۳، صص ۴۱۳-۴۳۸.
- نصری، قدیر (۱۳۹۰)، درآمدی نظری بر امنیت جامعه ای (مفاهیم، مؤلفه ها و نظریه ها)، چاپ اول، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- صفری شالی، رضا (۱۳۸۷)، بررسی وضعیت نشاط اجتماعی در شهرستان های استان مرکزی و ارائه راهکارهای عملی تقویت آن، طرح پژوهشی، استانداری استان مرکزی.
- Bartram, David (2011) Elements of a Sociological Contribution to Happiness Studies: Social Context, Unintended Consequences, and Discourses, Department of Sociology University of Leicester.
- Davies, S. and Hinks, T (2010) Crime and happiness amongst

heads of households in Malawi. *Journal of Happiness Studies*, Vol. 4(11), pp. 476-457.

- Diener, Ed (2005) *Guidelines for National Indicator of Subjective Well-Being and Ill-Being*, University of Illinois.
- Di Tella, Rafael and et al (2008) *Happiness and Beliefs in Criminal Environments*, Washington, Inter-American Development Bank.
- Gundelach, Peter and Kreiner, Soven (2004) *Happiness and Life Satisfaction in Advanced European Countries: Cross-Cultural Research*, Vol 38. PP 386 -359.
- Migliorini, Laura and et al (2008) *Sense of safety and the urban environment: A study of preadolescents and adolescents*, *Medio Ambiente y Comportamiento Humano*, Vol 9, PP 89-69.
- Oishi, Shigehiro and et al (2013) *Concepts of Happiness Across Time and Cultures*, *Personality and Social Psychology Bulletin*, Vol 39, PP 577 -559.
- Powdthavee, Nattavubh (2005) *Unhappiness and Crime: Evidence from South Africa*, *Economica*, Vol 72, PP 547-531.
- Veenhoven, Rutt (2001) *Interdisciplinary Forum on Subjective Well-being*, *Journal of Happiness Studies*, Vol 2, PP. 92 -85.
- Webb, Dave and Wills-Herrera, Eduardo (2012) *Subjective Well-Being and Security*, London, Springer.